

**BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE**

**БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ**

**BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING**

OUTLOOK

Perspektive 2011.- 2014. godine

Sarajevo, decembar 2011. godine

Sadržaj

Uvod.....	3
Izvršni sažetak.....	4
1. Ekonomski rast.....	5
2. Industrijska proizvodnja.....	6
3. Tržište rada.....	7
4. Cijene.....	8
5. Bankarski sektor.....	9
6. Devizne rezerve i novčana masa.....	10
7. Indirektni porezi.....	11
8. Vanjski sektor.....	12
9. Vanjska trgovina.....	14
10. Strana direktna ulaganja.....	16
Skraćenice.....	18

Uvod

Perspektive za period 2011. – 2014. godine, dokument koji daje pregled predviđanja najznačajnijih ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini, Direkcija za ekonomsko planiranje BiH je pripremila na osnovu analiza kretanja ekonomskih trendova Bosne i Hercegovine, uzimajući u obzir međunarodne faktore koji utiču na ekonomski razvoj naše zemlje.

Ovo je analitički dokument koji je napravljen za potrebe rada Vijeća ministara BiH i zasnovan je na zvaničnim podacima statističkih sistema i agencija u Bosni i Hercegovini.

Izvršni sažetak

Očekivani bh ekonomski rast tokom 2011. iznosi 2,41%, a uprkos pretpostavljenoj stagnaciji ekonomije EU u 2012. godini, projicira se da bi rast bh. ekonomije u ovoj godini trebao biti nešto niži od 2,09%.

Tokom 2013. i 2014. godine se pretpostavlja nastavak jačanja EU ekonomije, tako da se u ovom periodu očekuje dalji bh. realni ekonomski rast od 4% i 4,76% respektivno.

Stopa rasta industrijske proizvodnje tokom 2011. bi mogla iznositi oko 5% u odnosu na prethodnu godinu, a projekcija DEP-a za njen rast u 2012. godini je revidirana sa 7% na 3,5%. Snažniji oporavak većine industrija u EU se očekuje tokom 2013. godine, što će uticati na oporavak industrijske proizvodnje u BiH, sa procjenom godišnjeg rasta od oko 7% u odnosu na 2012.

Broj zaposlenih u prvih devet mjeseci 2011. iznosi 694,5 hiljada lica, i manji je u odnosu na isti period u 2010. godini, dok je prosječna neto plata viša u odnosu na isti period prethodne godine. Broj zaposlenih u 2012. bi mogao stagnirati na nivou iz 2011. godine, dok se oporavak tržišta rada u BiH očekuje u 2013., odnosno 2014. godini. Nominalne neto plate bi mogle biti uvećane do 2,9%g/g u 2012., te 3,1% u 2013. i 3,7% u 2014. godini.

Snažan rast cijena tokom 2011. uzrokuje očekivanu inflaciju u BiH od 3,7-4% g/g u ovoj godini. Rast cijena bi u 2012. trebao biti sporiji u odnosu na 2011. godinu, dok je pretpostavljena inflacija u ovom periodu 1,9% g/g. Kretanje cijena za 2013. i 2014. godinu je zasnovano na pretpostavkama o stabilnim cijenama eksternih faktora, očekujući da svjetske cijene nafte u 2013. budu manje za 0,3% g/g, a cijene hrane za 0,4% g/g, pretpostavlja se umjerena inflacija u BiH.

Ukupni finansijski rezultat bankarskog bh. sustava za devet mjeseci 2011. godine iznosi 82,4 mil. KM. U 2012. godini se očekuje nastavak usporenog rasta vanjskotrgovinske razmjene, investicija i krajnje potrošnje, koji će rezultirati realnim rastom BDP-a od 2,09 %, dok su procijenjene stope rasta kredita između 10%- 12% g/g , a depozita do 8%.

U 2013.i 2014. se pretpostavlja nešto brži rast BDP-a u odnosu na 2012. godinu, kreditna aktivnost banaka trebala bi se pojačati, te su očekivane stope rasta kredita od oko 15% g/g. Do kraja 2011. godine se očekuje naplata indirektnih poreza od oko 5 mil. KM, što je za oko 4% više od prethodne godine. Nastavak trenda rasta prihoda od indirektnih poreza se procjenjuje za 2012. od 4,3%, 2013. od 5,3% i 2014. godinu od 6,1%.

Priliv od tekućih transfera u 2011. bi mogao biti uvećan za 3% u odnosu na 2010., a procjenjuje se da će u periodu 2012.-2014. godine dalje rasti prosječno 6-8%.

Niski prilivi, i negativna stopa rasta tokom 2010. , uz predviđeno smanjenje od 5% tokom 2011. u odnosu na prethodnu godinu, će uticati da devizne rezerve i 2012. godine bilježe smanjenje od 3% u odnosu na prethodnu godinu, sa istim trendom tokom 2013., dok se u 2014. godini očekuje njihov rast od 6%.

Tokom 2013. i 2014. godine bi trebao da se desi oporavak bh. monetarnog sektora sa stopom rasta u intervalu od 9-14% g/g. DEP procjenjuje rast deficita tekućeg računa na 8,4% BDP-a u 2011., ovaj deficit će kao učešće u BDP-u sa negativnih 9,6 % u 2012., porasti na 10% u 2013. i 2014. godini. Do kraja 2011. će novčana masa bilježiti pozitivnu stopu rasta od 6%g/g, u 2012. se očekuje njen dalji rast od 8%g/g, koji će biti nastavljen tokom 2013. i 2014. godine.

Očekivana ulaganja u 2012. su oko 500-750 miliona KM, a u 2013. godini oko 650-900 miliona KM.

Do stabilizacije bh. ekonomije će doći u 2011. godini, uz pretpostavljeni nominalni rast izvoza roba i usluga od 13.6%, dok će uvoz istih porasti za 15,1%.

U 2012. godini će doći do potpunog oporavka bh. ekonomije, izvoz roba i usluga će rasti po stopi od 14,4% dok će uvoz roba i usluga rasti po nešto nižoj stopi od 11,9%, što će doprinjeti smanjenju trgovinskog deficita.

Procjena DEP-a je da će 2013. godina biti godina smirivanja bh. ekonomije.

1. Ekonomski rast

Dinamika ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini je u velikoj mjeri određena kretanjima u Evropskoj uniji i neposrednom okruženju. Faktori kao što su izvozna tražnja i kretanja svjetskih cijena, tržište rada zemalja sa brojnom dijasporom i sezonskim radnicima iz BiH, te stanje finansijskih tržišta u svijetu, kroz svoj uticaj na izvoz i domaću potrošnju i investicije dominiraju bh. ekonomskim kretanjima. Njihov pad tokom svjetske ekonomske krize je doveo do opšteg pada bh. ekonomske aktivnosti od 1,8%¹ u 2009., praćen skromnim realnim rastom od 1,1% 2010. godine.

Iako je rast EU ekonomije od 2% u 2010. bio važan faktor skoka realnog rasta bh. izvoza od 17,5%², ozbiljnije pokretanje ukupnog bh. ekonomskog rasta je započelo tek u 2011. kada se očekuje ukupan realni rast od 2,41%. Uprkos očekivanoj stagnaciji ekonomije EU u 2012. godini, projicira se da bi rast bh. ekonomije trebao tek donekle biti usporen sa nešto nižom stopom od 2,09%. Ovaj rast bi trebao biti nošen rastom privatne potrošnje i investicija, uz negativan doprinos rastu vanjskog sektora.

Projicirani ekonomski rast za EU27 od 1,6% u 2011., te svega 0,6% u 2012.³ godini, je činio važnu pretpostavku bh. makroprojekcija. Obzirom da je EU glavni trgovinski partner ne samo BiH nego i ostalih ekonomija iz neposrednog okruženja, ekonomska kretanja u EU prije svega utiču na bh. izvoznu tražnju. S tim u vezi projicira se realni rast robnog izvoza od 5,9% u 2011, te svega 3,2% u 2012. godini. Rast bh. izvozne, ali i uvozne tražnje bi u 2011. trebao biti praćen nastavkom dvocifrenog rasta svjetskih cijena energenata metala i prehrambenih proizvoda, te njihovim padom u 2012. godini.

Dvogodišnji realni pad privatne potrošnje od 3,9% u 2009., te 1% u 2010. bi trebao biti praćen projiciranim rastom od približno 3% u 2011. godini.

Uprkos očekivanoj stagnaciji raspoloživog dohodka domaćinstava uzrokovanoj slabim rastom zaposlenosti i plata, te skromnom porastu inostranih priliva, očekuje se da bi uslijed smanjenja sklonosti štednji, privatna

potrošnja u 2012. trebala nastaviti rasti stopom nešto jačom u odnosu na 2011. godinu. S druge strane, pogoršavanje ekonomske situacije u EU bi trebalo znatno više ugroziti rast investicija u 2012. godini.

Ovo bi se moglo manifestovati ne samo kroz otežano finansiranje uslijed oslabljenog priliva inostranog kapitala, nego i kroz oslabljene poslovne rezultate velikog broja preduzeća uzrokovane skromnim rastom izvoza. Naime, nakon dvogodišnjeg snažnog pada tokom 2009.-2010., projicira se tek djelomični oporavak od 9,6% u 2011. praćen rastom od svega 5,8% u 2012. godini.

Jačanje domaće tražnje tokom 2011.-2012. (uprkos usporavanju rasta investicija u 2012.) bi, obzirom na skroman realni rast izvoza, trebalo rezultirati rastom uvoza bržim od izvoza, te rastom vanjskotrgovinskog deficita od približno 10% tokom 2011.-2012., nakon dvocifrenog pada u prethodne dvije godine.

Tokom 2013.-2014. se očekuje dalje intenziviranje bh. realnog ekonomskog rasta na nivou od 4% i 4,76% respektivno. Dodatni rast u ovom periodu bi trebao prije svega doći uslijed intenziviranja rasta izvoza čiji bi realni rast trebao dostići 8,1% u 2013. i 8,8% u 2014. godini.

Ovo je zasnovano na pretpostavci daljnjeg postepenog jačanja ekonomskog rasta u EU i neposrednom okruženju. Ovakav rast bi se trebao dešavati u kontekstu pada i neznatnog porasta najvažnijih uvoznih i izvoznih artikala u domenu energenata, hrane i metala, te u kontekstu sve snažnijeg oporavka finansijskog sektora svijetu, pa prema tome i u BiH.

Treba napomenuti da su jesenjom revizijom EU projekcija od strane DG ECFIN-a, kojima je projicirani rast za EU više nego prepolovljen u 2012. godini, te znatno umanjen u narednim godinama, značajno promjenjene osnovne pretpostavke proljetnih projekcija DEP-a. Stoga je u ovoj reviziji projicirani ekonomski rast za BiH također značajno oboren.

¹ Pad od 1,8% u 2009. se odnosi na BDP mjeren rashodovnim pristupom dok je prema proizvodnom pristupu taj pad iznosio 2,95%.

² Izvor – BDP mjeren rashodovnim pristupom - preliminarni rezultati;

³ Projekcije DG ECFIN-a, jesen 2011.

2. Industrijska proizvodnja

Dosadašnja istraživanja industrijske proizvodnje u BiH su potvrdila da je kretanje industrije u BiH određeno uzajamnim djelovanjem domaće i izvozne tražnje. S druge strane, bh. prerađivačka industrija u velikoj mjeri je izvozno orjentisana tako da izvozna tražnja ima primarnu ulogu i praktično u potpunosti određuje trend kretanja industrijske proizvodnje u BiH. To se najbolje vidjelo u kriznom periodu koji je iza nas, kada je pad privredne aktivnosti u EU i zemljama regiona rezultirao smanjenjem svih parametara industrijske proizvodnje u BiH. Na vrhuncu krize fizički obim industrijske proizvodnje smanjen je za preko 3%, pad zaposlenosti iznosio je oko 4%, dok su investicije i izvoz umanjani za oko 20%.

Industrijska proizvodnja u BiH za 2011.

Napomena: U odnosu na prethodni izvještaj došlo je do određenih promjena kada je u pitanju industrijska proizvodnja u BiH. Pogoršanje situacije u užem i širem međunarodnom ekonomskom okruženju (EU i zemlje regiona) do kojeg je došlo u drugom polugodištu 2011. godine, negativno se odrazilo na izvoznu tražnju i samim tim na prognoze bh. industrijske proizvodnje za 2011. godinu. Evidentno je smanjen nivo proizvodnje u odnosu na prvi kvartal 2011. godine kada je stopa rasta iznosila i do 10%. S druge strane, iako se predviđalo da će sektor električne energije dodatno osnažiti rast industrijske proizvodnje to se nije desilo uslijed nepovoljne hidrološke situacije.

Već u drugoj polovini 2010. i početkom 2011. godine oporavak glavnih izvoznih tržišta za bh. proizvode (EU i zemlje regiona) rezultirao je povećanjem izvoza i stabilizacijom industrijske proizvodnje u BiH. Prema preliminarnim podacima BHAS-a o industrijskoj proizvodnji za prvih 9 mjeseci 2011. godine, BiH je ostvarila rast fizičkog obima proizvodnje od 6,9% u odnosu na isti period prethodne godine.⁴ Generator dosadašnjeg oporavka bila je bh. prerađivačka industrija, odnosno izvozno orjentisane grane.

Pored metalne industrije, drveno-prerađivačka industrija, hemijska industrija, proizvodnja mašina, autodjelova i naftnih derivata dodatno su osnažile devetomjeseči rast industrijske proizvodnje u BiH.

Sektor proizvodnje električne energije koji je u prethodnim godinama davao značajan doprinos rastu ukupne industrijske proizvodnje, u periodu januar-septembar 2011. godine nalazi se u fazi stagnacije uzrokovane nepovoljnim hidrološkim prilikama.

Sektor rudarstva koji u ukupnoj industrijskoj proizvodnji u BiH učestvuje sa 13% ostvario je značajno povećanje proizvodnje od oko 20% i doprinio ukupnom rastu fizičkog obima proizvodnje sa preko 2 procentna poena. Pod pretpostavkom da ne dođe do značajnijeg pada proizvodnje u prerađivačkoj industriji, te nastavka pozitivnog trenda u rudarstvu i djelimičnog poboljšanja u sektoru proizvodnje električne energije, procjena DEP-a je da bi stopa rasta industrijske proizvodnje tokom 2011. godine mogla iznositi oko 5% u odnosu na prethodnu godinu.

Industrijska proizvodnja u BiH za 2012.

Napomena: U prethodnom izvještaju očekivalo se da bi 2012. godina trebala biti godina potpunog oporavka, kako u međunarodnom ekonomskom okruženju tako i u BiH. Međutim sve relevantne međunarodne institucije značajno su revidirale svoje prognoze rasta za 2012. godinu na niže. U skladu s tim i projekcija DEP-a za rast industrijske proizvodnje za 2012. godinu revidirana je sa 7% na 3,5% na godišnjem nivou.

Posljednje prognoze za 2012. godinu za EU nisu optimistične i nesumnjivo će se odraziti i na industrijsku proizvodnju u BiH. No i pored toga, uzme li se u obzir struktura bh. industrije (neiskorišteni kapaciteti) i način finansiranja preduzeća (dobar dio preduzeća finansira se iz vlastite dobiti), pretpostavlja se da bi BiH mogla ostvariti rast industrijske proizvodnje i izvoza od 3,5% odnosno 5,2% tokom 2012. godine.

⁴ Agencija za Statistiku BiH, „Ineks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u septembru 2011. godine“.

Najvažniju ulogu bi svakako trebala imati preduzeća u metalnom sektoru kao što su ArcelorMittal Zenica, Aluminijum Mostar, koja bi, uz stabilan nivo cijena metala na svjetskom tržištu, mogla iskoristiti svoje proizvodne kapacitete. Ovo bi se moglo pozitivno odraziti i na niz manjih preduzeća u metalnoj industriji koji su direktno vezani za proizvodnju u ovim gigantima.

Pored predavačke industrije u BiH, elektro-energetski sektor koji uključuje proizvodnju uglja i električne energije i čini oko 35% ukupne industrijske proizvodnje u BiH, trebao bi dati dodatni doprinos rastu industrijske proizvodnje sa godišnjom stopom rasta od oko 8%.

Industrijska proizvodnja u BiH za 2013.

Obzirom da se snažniji oporavak većine industrija u EU očekuje tokom 2013. godine izvjesno je očekivati da će ova dešavanja intenzivirati oporavak industrijske proizvodnje u BiH. U ovom periodu se očekuje potpuna konsolidacija tržišta EU, oporavak privatne potrošnje, prevazilaženje problema oko finasiranja preduzeća i povećanje obima vanjskotrgovinske razmjene između zemalja EU, što će se pozitivno odraziti na kompletan region, pa u konačnici i na BiH.⁵

3. Tržište rada

Tržište rada u BiH i tokom K3 2011. godine pokazuje slabe naznake oporavka. Broj zaposlenih u BiH u periodu I-IX 2011. godine stagnira i iznosi 694,5 hiljada lica. Međutim, evidentno je da se tokom K2 i K3 2011. broj zaposlenih u BiH smanjuje pri poređenju sa istim kvartalima 2010. godine. Smanjenje broja zaposlenih lica se prvenstveno javlja u okviru privatnog sektora. Time bi broj nezaposlenih u BiH u 2011. godini mogao biti uvećan za oko 2,5%, dok bi broj zaposlenih mogao biti smanjen za 0,5%.

Prosječna neto plata u BiH je u periodu I-IX 2011. iznosila 814 KM što je za 2,3% više u odnosu na isti period 2010. godine, ali je realni rast neto plate negativan (-1,4%) što se loše odrazilo na kupovnu moć bh. građana.

Veća iskorištenost kapaciteta i povećanje broja zaposlenih rezultirat će povećanjem proizvodnje u prerađivačkoj industriji BiH na nivo predkriznog perioda kada je BiH ostvarivala rekordne stope rasta u regionu.

Planirana investiciona ulaganja u infrastrukturu i energetiku također bi trebala značajno doprinijeti jačanju, kako građevinskog sektora u BiH tako i onih grana prerađivačke industrije koje su usko vezane uz građevinarstvo.

Također se očekuje da energetski sektor, koji je u prethodnom periodu bio jedan od nosilaca industrijske proizvodnje, nastavi pozitivan trend rasta proizvodnje i dodatno osnaži industrijsku proizvodnju u BiH u navedenom periodu.

Značajan doprinos poboljšanju industrijske proizvodnje u BiH i jačanju njene konkurentske pozicije trebale bi dati i konkretne mjere entiteskih vlada, koje su sadržane u sektorskim strateškim dokumentima.⁶ Prema projekcijama DEP-a ovo bi trebalo rezultirati povećanjem bh. izvoza od oko 10%, dok je očekivani godišnji rast industrijske proizvodnje oko 7% u odnosu na prethodnu godinu.⁷

U okviru privatnog sektora neto plate su i dalje ostale niže u odnosu na javni sektor ali su nešto brže rasle. Nominalni rast prosječne neto plate u BiH u 2011. godini bi mogao biti do 2,6%. Nivo penzija u BiH u 2011. se nije značajnije mijenjao u odnosu na 2010. godinu, izuzev u FBiH gdje je prosječna penzija uvećana za 4,4%, od aprila posmatrane godine.

Projekcije za broj zaposlenih lica u 2011. godini, u odnosu na projekcije iz proljetnog Outlook-a su revidirane naniže za 0,5 p.p., dok su projekcije plata revidirane naviše za 0,5 p.p. Kreiranje radnih mjesta u BiH tokom 2012. godine će ostati najveći prioritet. Dok će u privatnom sektoru najveći izazov biti zaustavljanje trenda smanjenja broja

⁵DG ECFIN, „European Economic Forecast“, Autumn 2011.

⁶Za pregled planiranih mjera pogledati: Federacija Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije, „Akcioni plan za realizaciju projekata – Razvoj industrijske politike u FBiH“, Mostar, juni-2011. god. Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS, „Sektorska strategija razvoja industrije RS“, Banja Luka 2009. god.

⁷Procjena DEP-a, septembar 2011. godine.

zaposlenih, javni sektor bi na osnovu važećih budžetskih restrikcija trebao zadržati postojeći broj zaposlenih lica bez mogućnosti upošljavanja novih lica. Na osnovu navedenog zaključuje se da bi broj zaposlenih lica u 2012. mogao stagnirati i kretati se približno isto kao i u 2011. godini. Najveći rizik pretpostavljenom kretanju broja zaposlenih u BiH je negativan obim poslovne aktivnosti u 2012. godini u privatnom sektoru, što bi moglo doprinijeti smanjenju broja zaposlenih lica (1% g/g).

Neto plate u privatnom sektoru, bi u 2012. godini mogle zabilježiti nešto bržu stopu rasta u odnosu na javni sektor (zbog spomenutih budžetskih restrikcija). Stoga se pretpostavlja da bi nominalne neto plate u BiH u 2012. godini mogle biti uvećane do 2,9% g/g. S obzirom da se u 2012. godini ne očekuje znatno bolja poslovna klima, kako u svijetu tako i u BiH, projekcije za broj zaposlenih u BiH u odnosu na prethodni Outlook za 2012. godinu su revidirane naniže za 2,1 p.p, dok projekcije neto plata nisu bitnije mijenjane.

Oporavak i jačanje tržišta rada se može očekivati tek 2013. odnosno 2014. godine.

4. Cijene

U BiH, u periodu I-IX 2011. godine zabilježena je nešto veća inflacija (3,7% g/g), zahvaljujući snažnom rastu cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu.

Najveća poskupljenja u BiH u I-IX 2011. godine su zabilježena prvenstveno u kategorijama hrane i bezalkoholnih pića (6,4% g/g), transporta (7,5% g/g), stanovanja i energenata (3,1% g/g), te alkohola i duvana (8,1% g/g). Od domaćih komponenti koje determinišu rast cijena u BiH najznačajnije je jednokratno povećanje cijena na početku 2011. godine u kategorijama duvana i alkohola, (uslijed povećanja stope akciza na duvan i duvanske proizvode), te poskupljenje cijena telefonskih usluga (fiksna telefonija).

Uz najavljeno poskupljenje gasa od novembra 2011. godine (u prosjeku oko 13%), i moguće poskupljenje grijanja i vode, može se zaključiti da bi inflacija u BiH u 2011. godini mogla iznositi 3,7-4% g/g.

Jačanje izvoza i investicija bi otvorilo mogućnost za kreiranje novih radnih mjesta.

U domenu privatnog sektora, očekuje se povećanje broja zaposlenih u svim sektorima, a intenziviranje obima poslova u industriji i građevinarstvu bi trebalo povećati broj zaposlenih lica u spomenutim sektorima. U skladu sa tim, ukupan broj zaposlenih u BiH bi se povećao za oko 1,5% u 2013. godini, odnosno 2% g/g u 2014. godini.

Zbog većeg obima poslova i bolje poslovne klime, neto plate u nominalnom iznosu bi se mogle uvećati do 3,1% u 2013. odnosno 3,7% u 2014. godini.

Nešto brži rast plata u odnosu na prethodne dvije godine, praćen rastom broja zaposlenih, bi trebao imati pozitivne implikacije na prikupljene prihode od doprinosa u penzionim fonovima. I pored toga, nivo penzija u 2013.-2014. godini će biti determinisan započetom reformom penzionih sistema u BiH.

Projekcije za 2013.-2014. godinu ne odstupaju bitnije u odnosu na projekcije iz prethodnog Outlook-a.

Odstupanja spomenutih projekcija inflacije u 2011. godini od projekcija proljetnog Outlook-a su -0,5 p.p., jer je rast svjetskih cijena hrane i nafte bio manje izražen nego što se pretpostavilo u proljetnim projekcijama. Izrada projekcija za 2012. godinu je prvenstveno bazirana na kretanju svjetskih cijena energenata i hrane koje ujedno najviše determinišu cijene u BiH.

Nakon snažnog rasta cijena u 2011. godini očekuje se da bi cijene hrane i nafte⁸ u 2012. godini trebale biti mnogo stabilnije. Analogno spomenutom, i u BiH bi rast cijena trebao biti sporiji u odnosu na 2011. godinu.

Niže cijene hrane i nafte bi mogle indirektno da utiču na cijene domaćih komponenti (komunalije, transport i druge slične usluge) koje su osjetljive na promjenu cijena ovih proizvoda.

Pretpostavlja se da bi inflacija u BiH u 2012. godini mogla iznositi oko 1,9% g/g.

⁸ Prema projekcijama Evropske Komisije (European Economic Forecast Autumn 2011) cijena nafte bi tokom 2012. godine trebala biti niža za 6,6%. Slično je i sa svjetskim cijenama hrane za koje se pretpostavlja da bi u 2012. godini ostale na nivou iz 2011. godine.

Međutim, najavljeno povećanje akciza na duvanske proizvode u BiH od januara 2012. godine bi moglo uticati da inflacija u BiH bude veća od pretpostavljene. Kretanje cijena za 2013. i 2014. godinu je zasnovano na pretpostavkama o stabilnim cijenama eksternih faktora. Kako se očekuje da svjetske cijene nafte u 2013. godini budu manje za 0,3%⁹ g/g, ali i cijene hrane za 0,4%g/g,

realno je očekivati da inflacija u BiH bude umjerena. Uz pretpostavku stabilnih domaćih faktora koji bi mogli doprinijeti značajnijem uvećanju cijena u BiH, inflacija u BiH za 2013. godinu bi se mogla kretati 1,8%, odnosno 1,6% u 2014. godini. Projekcije cijena u BiH za period 2012.-2014. godine ne odstupaju bitnije u odnosu na proljetni Outlook.

5. Bankarski sektor

Iako su pokazatelji kretanja gospodarstva bili pozitivniji u prvom kvartalu 2011. godine, pokazatelji za devet mjeseci pomenute godine znatno su promijenili sliku očekivanja za naredno razdoblje. Izvršena je korekcija rasta realnog BDP-a na niže za razdoblje 2011. – 2014. kao i korekcija rasta krajnje potrošnje i stopa uvoza i izvoza za 2011. i 2012. godinu¹⁰. Analogno, izvršene su i korekcije mogućeg kretanja u bankarskom sektoru, prvenstveno u vidu niže stope rasta depozita (od 2011. – 2014. godine) i kredita, ali u razdoblju od 2012. godine.

Međutim, kretanja u bankarskom sektoru pokazuju određena poboljšanja u smislu povećanja plasiranih kredita i prikupljenih depozita, kao i ostvarivanja pozitivnog poslovnog rezultata za devet mjeseci 2011. godine. Ukupno plasirani krediti iznosili su 15,3 mlrd. KM i veći su za 7,3% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, a najveći doprinos rastu dali su krediti plasirani nefinancijskim poduzećima koji i čine najveći dio ukupno datih kredita (52,9%).

S druge strane, ukupno prikupljeni depoziti iznosili su 12,8 mlrd. KM i zabilježili su povećanje od 4,0% g/g, prvenstveno zahvaljujući rastu depozita stanovništva od 11,7%, a koji u ukupnim depozitima imaju učešće od 53,7%.

Ukupni finansijski rezultat bankarskog sustava za devet mjeseci 2011. godine iznosio je 82,4 mil. KM i ostvaren je prvenstveno zbog rasta operativnih prihoda, a ne prihoda od kamata i sl. prihoda, kao i pada nekamatnih rashoda. Također, nastavljen je i rast nekvalitetne aktive i nekvalitetnih kredita u kreditnom portfoliju što može imati negativan učinak na poslovanje banaka u narednom razdoblju.

Do kraja godine očekuju se nešto veća stopa rasta kredita, nego što je to predviđeno ranije, između 6,0% - 8,0% g/g (u proljetnim perspektivama očekivalo se oko 5,0% g/g), koji će prvenstveno generirati rast kredita nefinancijskim poduzećima. S druge strane, ukupni depoziti će imati nešto nižu stopu rasta od predviđene u proljetnim perspektivama i kretat će se između 3,0% - 4,0%, budući da rast depozita generira prvenstveno sektor stanovništva, a na koji velik utjecaj imaju kretanja na tržištu rada i cijene. Očekivana kretanja na tržištu rada nešto su lošija u odnosu na proljetne projekcije.

U 2012. godini očekuje se nastavak usporenog rasta vanjskotrgovinske razmjene, investicija i krajnje potrošnje koji će rezultirati realnim rastom BDP-a od svega 2,09¹¹%. Nastavak rasta privatne potrošnje, iako skroman, bitan je pokazatelj moguće potražnje za kreditima. Na tržištu rada ne očekuju se veća pozitivna dešavanja. Rast neto plaća bit će sličan kao i u 2011. godini, dok će stopa inflacije biti manja¹². Pozitivna, ali i dalje skromna kretanja u ekonomiji trebala bi se preliti i na bankarski sektor, ali ne u vidu kreditnog buma. Mogu se očekivati stope rasta kredita između 10%-12% g/g i depozita do 8%.

U razdoblju 2013. – 2014. pretpostavlja se nešto brži rast BDP-a u odnosu na 2012. godinu. Kreditna aktivnost banaka trebala bi se pojačati, pa je za očekivati stope rasta kredita oko 15% g/g. Bolje stanje na tržištu rada, rast neto plaća bržom stopom od prethodnog razdoblja, kao i povećanje priliva po osnovu doznaka stanovništvu dovest će do nešto bržeg rasta ukupnih depozita na bh. bankama (iznad 10% g/g), budući da depoziti stanovništva čine više od polovine ukupnih depozita.

⁹ Izvor: European economic Forecast, Autumn 2011.

¹⁰ Projekcije DEP-a

¹¹ Projekcije DEP-a

¹² Procjena DEP-a

6. Devizne rezerve i novčana masa

Odstupanja od pretpostavki datih u perspektivama rađenim u proljeće 2011. godine su nastala prvenstveno kao rezultat aktuelnih kretanja u bh. ekonomiji, zabilježenih tokom tekuće godine, i revizijom projekcija osnovnih makroekonomskih pokazatelja. U skladu sa tim, razlika između prolječnog i ovog dokumenta, a po pitanju deviznih rezervi, jeste to što je u prolječnom dokumentu osnovna pretpostavka bio snažniji ekonomski rast, sa poboljšanjem vanjskotrgovinskih tokova (prvenstveno, veći rast izvoza u odnosu na uvoz), rast svih vidova novčanih priliva što bi se sve odrazilo na pozitivna kretanja deviznih rezervi. Međutim, aktuelna dešavanja ukazuju i daju osnovu za nešto drugačije pretpostavke date u daljem tekstu. A što se tiče novčane mase, ona zadržava pozitivan rast. Međutim, stope su znatno niže u ovom dokumentu, od onih datih u proljeće 2011. godine.

Na osnovu raspoloživih podataka za tekuću godinu, uočava se ekonomski rast u BiH, koji je tokom drugog tromjesečja znatno ublažen. Pretpostavka je da će bh. ekonomija do kraja godine zabilježiti nešto brži rast od onog zabilježenog u prethodnoj godini. Do kraja godine očekuje se rast kako izvoza, tako i uvoza. što bi se direktno odrazilo na devizne rezerve. Međutim, brži rast uvoza u odnosu na izvoz, negativno se odražava na devizne rezerve. Na osnovu raspoloživih podataka za treće tromjesečje posmatrane godine, uočava se da su devizne rezerve zabilježile smanjenje od svega 0,2% g/g. Na smanjenje deviznih rezervi uticali su i različiti prilivi novčanih sredstava, što će se još snažnije odraziti do kraja godine. Niži prilivi po osnovu direktnih stranih investicija, takođe su, dali svoj doprinos kretanju deviznih rezervi.

Kroz prilog novčanih sredstava, na kretanje deviznih rezervi, utiče i strana pasiva. U okviru strane pasive, pretpostavlja se da će doći do skromnijeg povlačenja novih trgovinskih kredita, novih zajmova i zaduživanja, kao i zaduživanja kroz bankarski sektor kod inostranih izvora finansiranja. 30. novembra, 2011. godine (drugi put ove godine) je smanjen kreditni rejting BiH, što se direktno odražava na cijenu inostranih izvora finansiranja.

Svi ovi vidovi skromnih priliva, kao i brži rast uvoza u odnosu na izvoz, ukazuju na to da će ukupne devizne rezerve na kraju 2011. godine bilježiti smanjenje. Pretpostavka je da će smanjenje deviznih rezervi biti oko 5% u odnosu na prethodnu godinu. Negativna stopa rasta deviznih rezervi, kao i skroman rast depozita dovešće do skromnog rasta ukupne novčane mase (M2). Za ovu pretpostavku je korištena pokrivenost novčane mase deviznim rezervama (43%), kao i učešće ukupnih depozita u novčanoj masi (80%). Na osnovu raspoloživih podataka za prvih devet mjeseci tekuće godine, M2 je zabilježio rast od 6,6% g/g. U istom periodu devizne rezerve bilježe smanjenje, a ukupni depoziti skroman rast, što ukazuje na pretpostavku da će novčana masa do kraja godine zabilježiti skromniju, ali pozitivnu stopu rasta, ne veću od 6% g/g.

Zasnovano na projekcijama osnovnih makroekonomskih pokazatelja za 2012. godinu, pretpostavlja se nešto umjereniji rast ekonomske aktivnosti. Pretpostavka je da će vanjska trgovina bilježiti pozitivne stope, ali znatno niže nego prethodne (sa jačim rastom uvoza nad izvozom). Za 2012. godinu se, također, pretpostavlja da će biti obilježena sa znatno skromnijim prilivima po osnovu direktnih stranih investicija, kao i skromnijih priliva u vidu ostalih investicija (prvenstveno, kroz bankarski sektor). Sa druge strane, doći će i do priliva novčanih sredstava kroz skromniji porast trgovinskih kredita, kao i kroz povlačenja novih zajmova kod različitih inostranih izvora finansiranja (iako također skromnih). Tokom ove godine pretpostavlja se da će doći do povećanja kategorije - gotovina i depoziti, kao rezultat ulaganja majki banaka u svoje banke kćerke u BiH. Uz niske i skromne prilive, i negativnu stopu rasta iz prethodne godine, pretpostavka koja proizilazi jeste da će devizne rezerve i ove godine bilježiti negativnu stopu, odnosno smanjenje koje ne bi trebalo biti veće od 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Kao rezultat rasta depozita u bankarskom sektoru (iako skromnog) kroz povećanje novčanih priliva, kao i rasta gotovine izvan bankarskog sektora i još uvijek prisutnog smanjenja deviznih rezervi pretpostavlja se, da će doći do povećanja ukupne novčane mase.

Rast novčane mase u navedenom periodu bi trebao da iznosi oko 8% g/g.

Za 2013. i 2014. godinu se pretpostavlja da će biti godine sa nešto snažnijim ekonomskim rastom, u odnosu na prethodne godine. U vanjskotrgovinskim tokovima se pretpostavlja stabilan rast, snažniji nego prethodne godine, kako uvoza, tako i izvoza.

Također, se pretpostavlja nešto snažniji priliv svih vidova investicija, koji će u značajnoj mjeri svoj doprinos dati rastu deviznih rezervi. Za ove godine se pretpostavlja da će doći do značajnih direktnih stranih ulaganja, zatim da će doći do porasta priliva i kroz bankarski sektor (kroz porast strane aktive koji se ogleda u tome što će banke povlačiti dodatna sredstva iz inostranstva uz povećanje kreditne aktivnosti). A sa druge strane trebalo bi doći i

do stabilnog rasta zaduživanja po osnovu povlačenja novih trgovinskih kredita, povlačenja novih zajmova od inostranih izvora finansiranja, ulaganja inostranih banaka u naš bankarski sektor kroz banke kćeri, što bi takođe dovelo do rasta novčanih sredstava kod nas. Sve ovo bi se odrazilo direktno na devizne rezerve, tako da bi one i tokom 2013. bilježile negativnu stopu (ne veću od -3%), a već u 2014. godini pretpostavlja se njihov rast od oko 6%.

Što se tiče 2013. i 2014. godine, usled rasta svih vidova priliva, koji se ogledaju prvenstveno u rastu ukupnih depozita, trebalo bi da se desi oporavak bh. monetarnog sektora. Rast ukupnih depozita zajedno sa deviznim rezervama bi podstakli jačanje našeg monetarnog sektora. Osnovna karakteristika takvog monetarnog sektora bi bila stopa rasta koja bi se kretala negdje u intervalu od 9-14% g/g.

7. Indirektni porezi

Razlika između pretpostavki datih u ovom dokumentu i perspektivama rađenim u proljeće 2011. godine je nastala prvenstveno kao rezultat aktuelnih kretanja u bh. ekonomiji, zabilježenih tokom tekuće godine, i projekcija osnovnih makroekonomskih pokazatelja za budući period, baziranih na dešavanjima u 2011. godini. U skladu sa navedenim, projekcije prihoda od indirektnih poreza, kako ukupnih, tako i pojedinih kategorija su korigovani na niže.

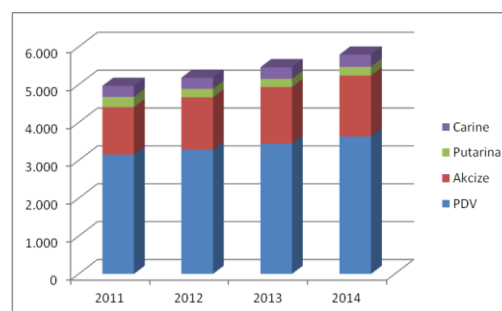
Od ukupnih prihoda po osnovu poreza, prihodi od indirektnih poreza čine preko 80% generisanih u BiH. Zbog toga projekcije kretanja istih imaju veliki značaj, posebno za godišnje i srednjoročno planiranje budžeta na svim nivoima vlasti u BiH.

Osnovu za izradu projekcija prihoda od indirektnih poreza za period 2011. - 2014. godine predstavljaju prognoze Direkcije za ekonomsko planiranje o kretanju makroekonomskih pokazatelja, dalja implementacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, što podrazumijeva i postepeno smanjenje i ukidanja carina na uvoz dobara iz Evropske unije, kontinuirano usklađivanje stopa akciza u BiH sa minimalnim standardima u Evropskoj uniji, kao i izmjene Zakona o carinskoj politici BiH sa oktobrom tekuće

godine, što podrazumijeva ukidanje carinskog evidentiranja u visini od 1% carinske vrijednosti.

Na osnovu raspoloživih podataka, uočava se da je u periodu I-X 2011. godine prikupljeno oko 4 milijarde KM prihoda od indirektnih poreza. Do kraja 2011. godine očekuje se naplata indirektnih poreza od oko 5 milijardi KM, što je za oko 4% više nego na kraju prethodne godine. Za period 2012.-2014. godine se očekuje ekonomski rast, kao i pozitivni efekti zakonskih izmjena u sferi indirektnog oporezivanja, na osnovu čega se pretpostavlja nastavak trenda rasta prihoda od indirektnih poreza.

Tako se pretpostavlja rast prihoda od indirektnih poreza za 2012. od 4,3%, 2013. od 5,3% i 2014. godinu od 6,1%.

Projekcija prihoda od indirektnih poreza za period 2011. - 2014. (u milionima KM)

Na osnovu raspoloživih podataka za prvih deset mjeseci tekuće godine, uočava se rast od 4,9% neto PDV-a, u odnosu na isti period prethodne godine. Do kraja godine očekuje se rast prihoda od PDV-a od oko 5,1%. Uzimajući u obzir tekuće trendove u naplati PDV-a i isplatama povrata PDV-a, te na osnovu pretpostavke rasta potrošnje, uvoza i izvoza u periodu 2012.-2014. godine očekuje se rast neto prihoda od PDV-a od 4%, 5% i 5,5% respektivno.

U periodu I-X mjeseca 2011. godine zabilježen je rast prihoda od akciza od 9%. Na kraju godine očekuje se rast ove vrste prihoda od 7,1% u odnosu na kraj 2010. godine.

Projektovani rast akciza uzrokovan je prvenstveno snažnim rastom prihoda od akciza na duvan, zbog povećanja stope posebne akcize na početku godine, kao i planirano povećanje iste u svakoj narednoj godini za 0,15 KM po pakovanju cigareta. Projekcije prihoda od akciza u periodu 2012.-2014. godine bazirane su projekcijama realnog rasta potrošnje i bruto društvenog proizvoda. Za 2012. godinu se očekuje rast prihoda od akciza od 10,6%, za 2013. 7,9% i 2014. 7,3%.

Projekcije prihoda od putarine vezane se za projekcije rasta BDP-a. Za prvih deset mjeseci ova vrsta prihoda bilježi smanjenje od 4%, i pretpostavlja se da će do kraja godine smanjenje iznositi do 6%.

8. Vanjski sektor

Međunarodno okruženje

Svjetska privreda se nalazi na prelomnoj tački. Vodeće zemlje evrozone i Kina pokazuju jasne znakove usporavanja, što će naročito biti izraženo u toku 2012. godine. Ogromni iznosi koje su vlade utrošile za spas banaka u kombinaciji s indirektnim troškovima ekonomskog usporavanja manifestuju se u neodrživim nivoima javnih dugova SAD-a i zemalja evrozone.

Dužnička kriza se proširila sa periferije evrozone na njene ključne ekonomije, a to ima značajan negativan uticaj i na privrede zemalja izvan Evrope. Vlade širom svijeta se i dalje bore sa problemima ogromne nezaposlenosti,

U skladu sa rastom BDP-a pretpostavlja se rast ove vrste prihoda od 2,1% u 2012., 4% u 2013. i 4,85 u 2014. godini.

U 2011. godini nastavljena je implementacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u skladu sa dinamikom smanjenja i ukidanja carina na uvoz dobara porijeklom iz EU. Ipak, za prvih deset mjeseci tekuće godine ostvaren je pad bruto prihoda od carina od svega 3,1%, uglavnom iz razloga što je veliki dio uvoza porijeklom iz EU već pod bescarinskim režimom, kao i zbog snažnog rasta uvoza u cjelini. Od oktobra 2011. godine ukinuto je carinsko evidentiranje na cjelokupan uvoz u visini od 1% carinske vrijednosti, što će dovesti do smanjenja prihoda u narednom periodu. U skladu sa pomenutim zakonskim izmjenama, tekućim trendovima i prognozama uvoza i izvoza pretpostavlja se smanjenje od oko 8% neto prihoda od carina.

Na najveći dio uvoza porijeklom iz EU već su ukinute carine, a do 2013. godine je predviđeno njihovo potpuno ukidanje, te se u narednom periodu po ovom osnovu ne očekuju snažni efekti na prihode od carina, kao što je to bilo na početku implementacije SSP-a.

Značajniji efekti očekuju se zbog potpunog ukidanja carinske evidencije. Na osnovu gore navedenog, u 2012. i 2013. godini pretpostavlja se pad ovih prihoda od 17,7% i 4,4%, dok se od 2014. godini ponovo očekuje rast ovih prihoda od 9,7%.

visokih javnih dugova i budžetskih deficita (koji odavno prevazilaze granice dozvoljenih).

Posljednji podaci o globalnoj trgovini ukazuju na usporavanje u narednim mjesecima. Projekcije rasta svjetske ekonomije se mijenjaju iz dana u dan (uglavnom na niže) u skladu sa novim informacijama vezanim za rješavanje krize u evrozoni, ali i u odnosu na podatke koji dolaze iz realnog sektora (nezaposlenost, poslovanje preduzeća, rast BDP-a, industrijske proizvodnje i sl.)

U 2012. godini se očekuje značajno niža stopa rasta EU ekonomije u odnosu na očekivanu stopu u 2011. godini (0,6% vs. 1,6%).

Smanjenja prognoza rasta posljedica je širenja dužničke krize u zoni evra koja je (pored Grčke, Irske, Portugala i Španije) zahvatila i Italiju, treću po snazi evropsku ekonomiju. U 2013. godini se očekuje nastavak rasta BDP-a po stopi od 1,5%. SAD ekonomiju takođe očekuju lošija vremena, sa nižim rastom (u odnosu na prethodne projekcije) u narednim godinama (1,5% u 2012. i 1,3% u 2013.).

Platni bilans BiH

Do kraja 2011. godine DEP procjenjuje rast deficita tekućeg računa na 8,4% BDP-a koji će biti uzrokovan pogoršanjem performansi na polju spoljnotrgovinske razmjene. Ovakva procjena je značajno pesimističnija u odnosu na procjenu iz prethodnog outlook-a koja je iznosila 7%. Procjenjuje se da će stopa rasta izvoza roba i usluga do kraja 2011. godine iznositi 12,1% (što je niže u odnosu na 18,9% iz 2010.), a uvoza 14,8% (što je skoro dvostruko veća stopa u odnosu na stopu ostvarenu u 2010.).

U odnosu na projekcije iz aprila 2011. (DEP Outlook) revidirana je stopa promjene izvoza roba i usluga na niže zbog pogoršanja uslova na izvoznim tržištima i procjene o smanjenju tražnje za bh. robama.

Bilans dohodaka bi do kraja 2011. godine mogao zabilježiti još jedan značajan pad od 25% g/g najvećim dijelom uzrokovan padom prihoda od komenzacija zaposlenih u inostranstvu. I ovdje je značajno spomenuti odstupanja u odnosu na prethodne projekcije koje su bile znatno optimističnije (a govorile su u prilog rasta neto dohodaka od 1%).

Priliv od tekućih transfera bi u 2011. mogao biti uvećan za oko 3% u odnosu na 2010. godinu, zahvaljujući rastu doznaka iz inostranstva. Finansiranje rastućeg deficita na tekućem računu iz kapitalnih i finansijskih tokova će se do kraja 2011. godine značajno uvećati na račun finansijskih tokova, i to najvećim dijelom kroz nova zaduženja i rast FDI dok će ostatak potrebnog finansiranja ići na račun smanjenja deviznih rezervi. Pomenuto smanjenje deviznih rezervi neće ugroziti stabilnost i sigurnost valutnog odbora u BiH.

Deficit na tekućem računu BiH u periodu 2012.-2014. će u nominalnom iznosu rasti do 3,5 milijarde KM u 2014 godini, a kao učešće u BDP-u će sa negativnih 9,6% u 2012. porasti na 10% u 2013.-2014. godini.

U odnosu na prethodni DEP outlook (april 2011.) procjene su revidirane na više za 2-3 procentna poena. Osnovni razlog pretpostavke za tako visoke stope učešća deficita tekućeg računa u BDP-u je povećanje učešća negativnog trgovinskog bilansa u BDP-u (sa 21,8% u 2011. na 23,4% u 2014. godini).

Nominalni rast izvoza roba i usluga će u 2012. godini rasti po nižoj stopi (oko 6%) u odnosu na prethodne trendove i pretpostavke zbog očekivanog usporavanja rasta na izvoznim bh. tržištima. Uvoz bi mogao rasti po stopi od oko 8% što će značajno povećati trgovinski deficit. U naredne dvije godine se očekuju brže stope rasta izvoza roba i usluga u odnosu na uvoz, ali zbog mnogo veće uvozne osnovice, to neće doprinjeti smanjenju trgovinskog deficita. Naprotiv, u nominalnom iznosu trgovinski deficit će se do 2014. godine povećati na čak 8,3 milijarde KM. Od 2012. godine se očekuje ponovni rast izvoza usluga (po stopi od 9-12%) koji je najvećim dijelom zasnovan na oporavku pružanja usluga građevinarstva u Libiji (koje je kako smo naveli bilo obustavljeno zbog ratnih sukoba) ali i prodorom na nova tržišta - Kenija. Nadalje će rasti i prihod od transportnih usluga i turizma (i ostalih usluga) što će uticati na povećanje suficita na saldu usluga.

Dohoci iz inostranstva će u narednom srednjoročnom periodu bilježiti blagi rast djelimično kao posljedica povratka priliva od dohodaka zarađenih pružanjem usluga građevinarstva, povratkom izgubljenih tržišta i/ili osvajanjem novih. Učešća dohodaka u BDP-u će do kraja 2014. godine zadržati nivo od oko 1,6% BDP-a.

Procijena je da će tekući transferi bilježiti rast od 6-8% u periodu 2012.-2014. godine u skladu sa stabilizacijom situacije na tržištu rada (i kompenzacija zaposlenih) zemalja u kojima živi i radi bh. dijaspora. Učešće tekućih transfera u BDP-u će iznositi oko 12% do 2014. godine.

Što se tiče finansiranja iz dijela kapitalnog i finansijskog računa, evidentan je smanjen značaj kapitalnih priliva koji će iznositi do 0,7% BDP-a u 2014. godini. U finansijskom računu najznačajniji priliv će se ostvariti kroz FDI (2-3% BDP-a), ali i neto priliv od novih zajmova umanjenih za otplatu glavnice zajma (što će iznositi oko 2,5% BDP-a).

U odnosu na prethodne projekcije može se istaći pesimističnija pretpostavka vezana za prilive od FDI obzirom na očekivano smanjenje FDI svugdje u svijetu, koje će biti naročito osjetno u BiH, kojoj je nedavno smanjen kreditni rejting, i koja konstantno nazaduje u svim relevantnim izvještajima međunarodnih institucija u odnosu

na region po pitanju konkurentnosti.

Sve navedene transakcije će dovesti do postepenog smanjenja deviznih rezervi u periodu 2012.-2013. godine što ipak neće ugroziti povjerenje u sugurnost domaće valute. U 2014. godini se ipak očekuje povećanje deviznih rezervi.

9. Vanjska trgovina

Predpostavlja se da će tokom 2011. godine doći do oporavka i stabilizacije bh. ekonomije. Očekivanja su da će u 2011. godini izvoz roba i usluga imati nominalni rast od 13,6%, dok će uvoz istih porasti za 15,1%. Rezultat rasta izvoza bit će potpuni oporavak ekonomija EU i rast njihove potražnje za inermidijalnim dobrima, gdje spadaju metali koji su najznačajnija izvozna kategorija BiH. Također, očekuje se oporavak i auto – industrija, te će mnoge bh. kompanije koje vrše proizvodnju i izvoz dijelova za auto – industriju doprinjeti ukupnom rastu izvoza. Od metala, BiH će najviše izvoziti željezo i čelik, njihove proizvode te aluminijum.

Prema procjenama DEP-a izvoz željeza i čelika u 2011. godini rasti će po stopi od 35%. Ovako značajan rast izvoza željeza i čelika bit će rezultat integralne proizvodnje u kompaniji „Mittal Steel“ Zenica koja je kupila rudnik „Arcelor Mittal“ u Prijedoru, od koga će nabavljati metalnu rudu i neće biti potrebe za uvozom iste, ali će se značajno umanjiti izvoz metalne rude. Uvoz željeza i čelika će bilježiti rast na nivou od 30%, što će doprinijeti i smanjenju trgovinskog deficita u ovoj kategoriji proizvoda. Izvoz aluminijuma će rasti po stopi od 18% zbog povećane proizvodnje, ali i rasta cijena na svjetskom tržištu.

Stopa uvoza aluminijuma će pratiti stopu izvoza, i iznositi će 18%. Izvoz u sektoru mašina, aparata i opreme će rasti u 2011. do 15%, dok će uvoz mašina, aparata i opreme također da raste, ali po nešto nižoj stopi od 10% u 2011. godini.

Sektor drvne industrije bilježi sve lošije performanse. U 2011. godini očekuje se rast izvoza od 12%, ali ovaj rast je veoma skroman ako se uzme u obzir da mu je mala osnovica. Međutim, ohrabruju projekcije DEP-a da će u 2011. izvoz namještaja rasti po stopi od 20%.

Izvoz mineralnih proizvoda, gdje dominira izvoz električne energije, zabilježiti će povećanje od 20%, dok će uvoz mineralnih proizvoda, gdje dominiraju nafta i naftni derivati, rasti po stopi od 25% zbog porasta cijena od 20% ali i oporavka ekonomije i rasta industrijske proizvodnje u BiH zbog koje će potreba za nafom rasti.

Uvoz vozila u 2011. godini će doživjeti rast od 10%, zbog efekta smanjenja na polovna i ukidanja carina na nova vozila, usljed potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Rast uvoza automobila će biti manje izražen od rasta uvoza ostalih proizvoda jer automobili imaju visoku cijenovnu elastičnost i svakako spadaju u luksuzna dobra čija će kupovina rasti sa potpunim opravkom bh. ekonomije od posljedica ekonomske krize.

U 2012. godini će doći do potpunog oporavka bh. ekonomije. Izvoz roba i usluga će rasti po stopi od 14,4%, dok će uvoz roba i usluga rasti po nešto nižoj stopi od 11,9%, što će doprinijeti još većem smanjenju trgovinskog deficita koji je proteklih godina predstavljao jedan od najvećih problema bh. ekonomije.

Rastu izvoza u 2012. godini najviše će doprinijeti izvoz električne energije, koja će rasti po stopi od 18%, pod pretpostavkom da će biti pokrenuta termoelektrana u Stanarima koja će biti namjenjena isključivo za izvoz električne energije.

Izvoz željeza i čelika u 2012. će bilježiti stopu rasta od 14,5% zbog već pomenute integralne proizvodnje koju će „Mittal Steel“ pokrenuti 2011. godine, a izvoz proizvoda od željeza i čelika rasti će po nešto manjoj stopi od 11%.

Uvoz željeza i čelika će rasti po stopi od 1%, te će se nastaviti trend smanjenja a možda i potpunog ukidanja trgovinskog deficita u ovoj

kategoriji proizvoda, ali proizvodi od željeza i čelika uvoziće se po stopi od 14% koja je veća od rasta izvozne stope proizvoda od željeza i čelika.

Izvoz aluminijuma će i u 2012. godini nastaviti pozitivan trend i rasti će po stopi od 8%, dok zabrinjava činjenica da će uvoz aluminijuma prema projekcijama DEP-a rasti po stopi od 12%, prije svega zbog rasta cijena glinice, osnovne materije koja je neophodna za proizvodnju aluminijuma.

U sektoru drve industrije izvoz će da nastavi sa skromnim rastom od 2%, ali izvoz namještaja će da raste po znatno boljoj stopi od 12%, te tako nastaviti rast u odnosu na predhodne godine. Smatra se da će namještaj usljed presruktuiranja proizvodnje sa drvne industrije u proizvodnju namještaja predstavljati jedan od najznačajnijih izvoznih potencijala BiH.

Značajnu stopu rasta u 2012. godini imat će nafta i naftni derivati od 12%, ovaj rast uvoza nafte biće prouzrokovan rastom industrijske proizvodnje u BiH, ali i rastom cijena od 5,1%.

Prema pretpostavkama i projekcijama DEP-a, 2013. godina će biti godina „smirivanja“ bh. ekonomije nakon turbulentnih promjena izazvanih ekonomskom krizom krajem 2008., tokom 2009. i početkom 2010. godine, te poboljšanja i „procvata“ ekonomske aktivnosti

tokom 2011. i 2012. godine, koje će obilježiti značajne stope rasta BDP-a, promjena izvoza, uvoza, trgovinskog deficita i mnogih drugih ne manje važnih ekonomskih pokazatelja.

Tokom 2013. godine očekuje se rast izvoza roba i usluga od 15,3% i sve veća orijentacija izvoza prema tržištima EU.

Uvoz će takođe rasti i to po stopi od 11,6%, niža stopa rasta uvoza od izvoza svakako će uticati na smanjenja trgovinskog deficita, ali ne u značajnom obimu obzirom da će nominalna vrijednost uvoza biti znatno veća od vrijednosti izvoza.

Očekivanja su da će se u 2013. najviše trgovati, kao i u predhodnim godinama, sa željezom i čelikom, aluminijumom, te njihovim proizvodima. Tokom 2013. godine očekuje se rast izvoza željeza i čelika od 15% zahvaljujući spomenutoj integralnoj proizvodnji u kompaniji „Mittal Steel“ Zenica.

Značajan deficit prouzrokujeće uvoz mašine, opreme i aparata za kojima će biti velika potražnja.

Tokom 2013. godine ostale kategorije proizvoda neće bilježiti značajnije promjene izvoza i uvoza nego u 2011. i 2012. godini. Bitno je spomenuti da će tokom 2013. godine izvoz namještaja rasti po stopi od 10%, te će na taj način doći do definitivnog prestruktuiranja izvoza sa drvne industrije na izvoz namještaja, prije svega zbog njegovog vrijednosnog efekta.

Procjenjene stope rasta uvoza i izvoza za značajnije kategorije proizvoda trgovinske razmjene BiH

Kategorija proizvoda	2011		2012		2013	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije, električna energija, bitumenske tvari, mineralni voskovi	25,0%	20,0%	12,0%	18,0%	10,0%	22,0%
Mašine i aparati	10,0%	15,0%	18,0%	10,0%	18,0%	15,0%
Željezo i čelik	30,0%	35,0%	1,0%	14,5%	1,0%	15,0%
Aluminij	18,0%	18,0%	12,0%	8,0%	15,0%	15,0%
Anorganski hemijski proizvodi	30,0%	20,0%	15,0%	15,0%	10,0%	10,0%

10. Strana direktna ulaganja

Ukupna strana direktna ulaganja u BiH u 2011. godini bi se mogla kretati u rasponu od 400-550¹³ miliona KM. Stalne oscilacije ulaganja tokom 2010. godine i prva tri kvartala u 2011. godini, prati nesiguran oporavak privrede, rekordni budžetski deficit i kriza eura zemalja u eurozoni. Ovi faktori su uzrokovali minimalan rast SDU u BiH uz nagovještaj novog pada do kraja godine.

Prema privremenim podacima Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u BiH strana direktna ulaganja u prva tri kvartala 2011. godine iznose 137 miliona KM što predstavlja povećanje u odnosu na ulaganja u istom periodu 2010. za 56,7 %. Treba uzeti u obzir da SDU u trećem kvartalu (tačnije u osmom i devetom mjesecu) iznose samo oko 5,34 miliona KM. Osim toga Internacionalna kreditna agencija Moody Investor Service je smanjila kreditni rejting BiH sa „stabilan“ na „negativan B2“, što bi se također moglo negativno odraziti na buduće odluke stranih investitora o ulaganju u našu zemlju.

Na osnovu „Plana privatizacije za 2011. godinu“ Agencije za privatizaciju FBiH predviđena je privatizacija kapitala u državnom vlasništvu u iznosu od oko od 95 miliona KM, prema knjigovodstvenoj vrijednosti firmi. U Planu privatizacije je odlučeno da se u 2011. godini pristupi privatizaciji četiri firme:

- “Hidrogradnja” d.d. Sarajevo (1999.) u iznosu od 47,41 miliona KM, putem direktne pogodbe.
- “Šipad export-import“ d.d. Sarajevo (1999.) u iznosu od 8,46 miliona KM, putem javnog tendera.
- “Unis-udružena metalna industrija” d.d. Sarajevo (30.06.2005.) u iznosu od 32,41 miliona KM, putem javnog tendera.
- “Energopetrol” d.d. Sarajevo u iznosu od 15,19 miliona KM ponudom dionica na berzi.

Od toga je realno očekivati ulaganje stranog kapitala u „Energopetrol“ od strane inostranog većinskog vlasnika¹⁴ „INA-MOL“-a.

Do kraja 2011.godine se nisu stvorili preduslovi za početak privatizacije tako da se nastavak procesa očekuje u narednoj godini¹⁵. Prema odluci Vlade FBiH (mart 2010. godine) obnavljanje i izgradnja termoelektrana će se bazirati na direktnim stranim investicijama te je dala je saglasnost za nalaženje strateškog partnera (sa učešćem do 70%) za izgradnju TE Tuzla Blok 7, u kupnom iznosu od 1,15 milijardi KM SDU i ako se pokaže uspješnim RiTE Kongora u ukupnom iznosu od 1,5 milijardi KM SDU.

Od projekata koji su već u procesu realizacije najznačajniji su TE Zenica i RiTE Stanari. „KazTransGas“ kao strani partner (75% ulaganja) sa Opštinom Zenica (25% ulaganja) će uložiti oko 500 miliona KM (250 miliona EUR) u roku od 4,5 godina¹⁶. Time bi u prosjeku godišnja SDU, u zavisnosti prema dinamici gradnje u TE Zenica, bila 100-200 miliona KM.

ETF grupa (Energy Finacing Team¹⁷) je potpisala koncesione ugovore za izgradnju temoelektrane „Stanari“ i proširenje postojećeg rudnika (550 miliona EUR) te ugovor za izgradnju hidroelektrane „Ulog“(100 miliona EUR). Postojećom dinamikom ulaganja ETF grupacija, obezbjedila bi godišnje od 2011. godine do 2014. godine u prosjeku oko 200-300 miliona KM direktnih stranih ulaganja. Kao značajna investicija se navodi moguća modernizacija uz proširenje¹⁸ prerađivačkih kapaciteta Rafinerije Brod od strane Ruskog partnera „Zabrubežnjeft“¹⁹ za period od 4-5 godina u ukupnom planiranom iznosu od oko 1,2 milijarde KM. Time bi u prosjeku SDU godišnje u narednom periodu mogla iznositi od oko 200-250 miliona KM.

¹³ U proljetnim procjenama za 2011. godinu 600-850 miliona KM. Razlika od proljetne procjene u neprovođenju privatizacije, kašnjenje u modernizaciji i zgradnji novog bloka „TE Tuzla“ u ukupnom iznosu od 1,15 milijardi KM, te smanjena dinamika ulaganja u proširenje kapaciteta u Rafineriju nafte Brod.

¹⁴ Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije je vlasnik 22,12% (oko 1,2 miliona dionica) koje bi po sadašnjoj tržišnoj vrijednosti od 14,98 KM na dan 12.09.2011. godine iznosilo oko 18,2 miliona KM.

¹⁵ U proljetnim perspektivama nije bio usvojen Plan privatizacije ali su prema najavama u narednom periodu trebale biti ponuđene firme u ukupnom od oko 591 miliona KM

¹⁶ http://ktgbh.com/index.php?option=com_content&view=frontpage

¹⁷ <http://www.eft-stanari.net>

¹⁸ Sa 1,2 miliona na 4,2 miliona tona prerade sirove nafte i dostizanje kvaliteta ”euro 5”.

¹⁹ Koji bi se finasirao iz kredita Vnješekonomske banke prema Zarubežnjeftu <http://www.vladars.net> 8.sjedinica

U RS se planira izgradnja TE Ugljevik Tri²⁰ u ukupnom iznosu od oko 400 miliona EUR u periodu od 3-4 godine, što bi u narednom periodu prosječno godišnje obebjeđivalo oko 200 miliona KM SDU počevši od 2012. godine.

Ulaganja u 2012. godini bi bila oko 500-750 miliona KM²¹, u 2013. godini bi bila oko 650-900 miliona KM.

²⁰ Vlada Republike Srpske je na 8. sjednici usvojila je pismo namjere investitora za izgradnju termoelektrane "Ugljevik Tri" - firme "Komsar enerđži" sa sjedištem na Kipru, ukupna investicija za izgradnju bloka TE "Ugljevik Dva" iznosi 400 miliona eura, i poslovi bi se trebali izvoditi preko zajedničkog preduzeća "Komsar enerđži RS".

²¹ Proljetna procjena za 2012. godinu je bila 600-850 miliona KM, za 2013. godinu je bila 850-1,2 milijarde KM. Razlika od proljetne procjene, manje redovnih ulaganja u prosjeku za 200-300 miliona KM, Razlika od proljetne procjene u neprovođenju privatizacije, kašnjenje u modernizaciji i zgradnji novog bloka „TE Tuzla“ u ukupnom iznosu od 1,15 milijardi KM, „RiTe Kongora“ u ukupnom iznosu 1,5 milijardi KM i „Ugljevik Tri“ 800 miliona KM, te smanjena dinamika ulaganja u proširenje kapaciteta u Rafineriju nafte Brod.

LISTA SKRAĆENICA:

ARS	– anketa o radnoj snazi	PB	– platni bilans
BATX	– Bosnian Traded Index	PDV	– porez na dodanu vrijednost
BD	– Brčko Distrikt	PIF	– Privatizacijski investicijski fond
BDP	– bruto domaći proizvod	PJI	– Program javnih investicija
BDV	– bruto dodana vrijednost	RS	– Republika Srpska
BHAS	– Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine	SASE	– Sarajevska berza
BIFX	– Indeks bosanskih investicijskih fondova	SASX-10	– indeks dizajniran za prikaz rezultata 10 najboljih kompanija listiranih na Sarajevskoj berzi
BiH	– Bosna i Hercegovina	SB	– Svjetska banka
BLSE	– Banjalučka berza	SEE	– Jugoistočna Evropa
CBBiH	– Centralna banka Bosne i Hercegovine	SIPA	– Državna agencija za istrage i zaštitu
CEFTA	– Srednjoevropski sporazum o slobodnoj trgovini	SMTK	– Standardna međunarodna trgovinska klasifikacija
CPI	– indeks potrošačkih cijena	SOR	– Srednjoročni okvir rashoda
DOB	– dokument okvirnog budžeta	SRS	– Srednjoročna razvojna strategija
DSU	– direktna strana ulaganja	SSP	– Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
EBRD	– Evropska banka za obnovu i razvoj	SST	– Sporazum o slobodnoj trgovini
EC	– Evropska komisija	SVF	– Statistika vladinih finansija
EKS	– efektivna kamatna stopa	UIO	– Uprava za indirektno oporezivanje BiH
ERS-10	– Indeks dizajniran za prikaz rezultata 10 kompanija iz sistema Elektroprivrede RS	USAID	– Agencija Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj
EU	– Evropska unija	P1 2010.	– prva polovina 2010. godine
FBiH	– Federacija Bosne i Hercegovine	P2 2010.	– druga polovina 2010. godine
FIRS	– Indeks investicijskih fondova RS	K1 2010.	– prvi kvartal 2010. godine
FISIM	– Usluge finansijskog posredovanja indirektno mjerene	K1 2010.	– prvi kvartal 2010. godine
JR UIO	– Jedinstveni račun Uprave za indirektno oporezivanje	K3 2010.	– treći kvartal 2010. godine
KM	– konvertibilna marka (međunarodni standard ISO 4217)	K4 2010.	– treći kvartal 2010. godine
MMF	– Međunarodni monetarni fond	M0	– rezervni novac
MVTEO	– Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa	M1	– transakcijski novac
OMA	– Odjel za makroekonomsku analizu Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje	M2	– novac u širem smislu
OR	– obavezne rezerve	QM	– kvazi novac
		mKM	– milioni KM
		g /g	– stopa rasta koja podrazumjeva promjenu u odnosu na isti period prethodne godine
		m/m	– stopa rasta koja podrazumjeva promjenu u odnosu na prethodni mjesec tekuće godine